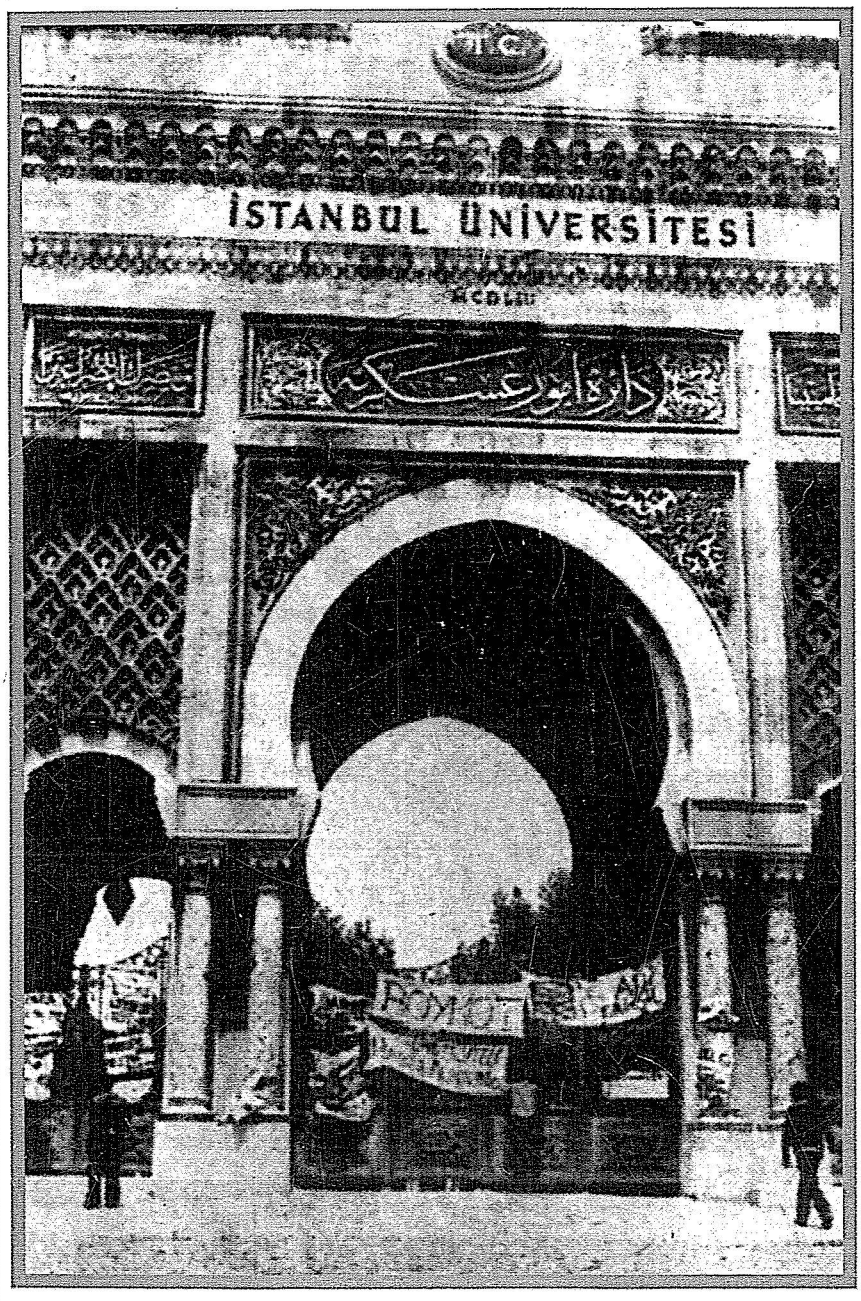
BELGELERLE TÜRK TARİHİ DERGİSİ

DÜN/BUGÜN/YARIN

AYLIK DERGİ TEMMUZ 2002, SAYI 66 3.000.000 TL.



ISSN 0522-7364

17 Şubat 1923 Cumartesi İzmir İktisat Kongresi'ni Açış Nutkum

Mustafa Kemal ATATÜRK

İktisat Kongresi'nin resmi açılışı nedeniyle Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından söylenen "Nutuk":

"Efendiler,

Aziz Türkiye'mizin iktisadi yükselmesinin sebeplerini aramak ve bulmak gibi vatani, hayati ve milli bir kutsal gaye için bugün burada toplanmış olan sizlerin, saygıdeğer halk temsilcilerinin huzurunda bulunmakla çok şanslı ve mutluyum.

Efendiler, uzun ihmallerle ve derin ilgisizliklerle geçen asırların iktisadi yapımızda açtığı yaraları tedavi etmek, tedavi çarelerini aramak ve memleketi bayındırlığa, milli bir refaha, mutluluğa ve servete ulaştıracak yolları bulmak için yapacağınız çalışmaların çok değerli ve başarılı sonuçlara ulaşmasını dilerim.

Arkadaşlar, Sizler doğrudan doğruya milletimizi oluşturan halk sınıflarının içinden geliyorsunuz ve onlar tarafından seçilmiş olarak geliyorsunuz. Bu nedenle memleketimizin, milletimizin durumunu, ihtiyacını ve milletimizin emellerini ve acılarını yakından biliyorsunuz. Sizin söyliyeceğiniz sözler, alınması gerektiğini belirteceğiniz önlemler; doğrudan doğruya halkın dilinden söylenmiş gibi kabul edilir. Bu en büyük doğrulara sahiptir. Çünkü halkın sesi, hakkın sesidir.

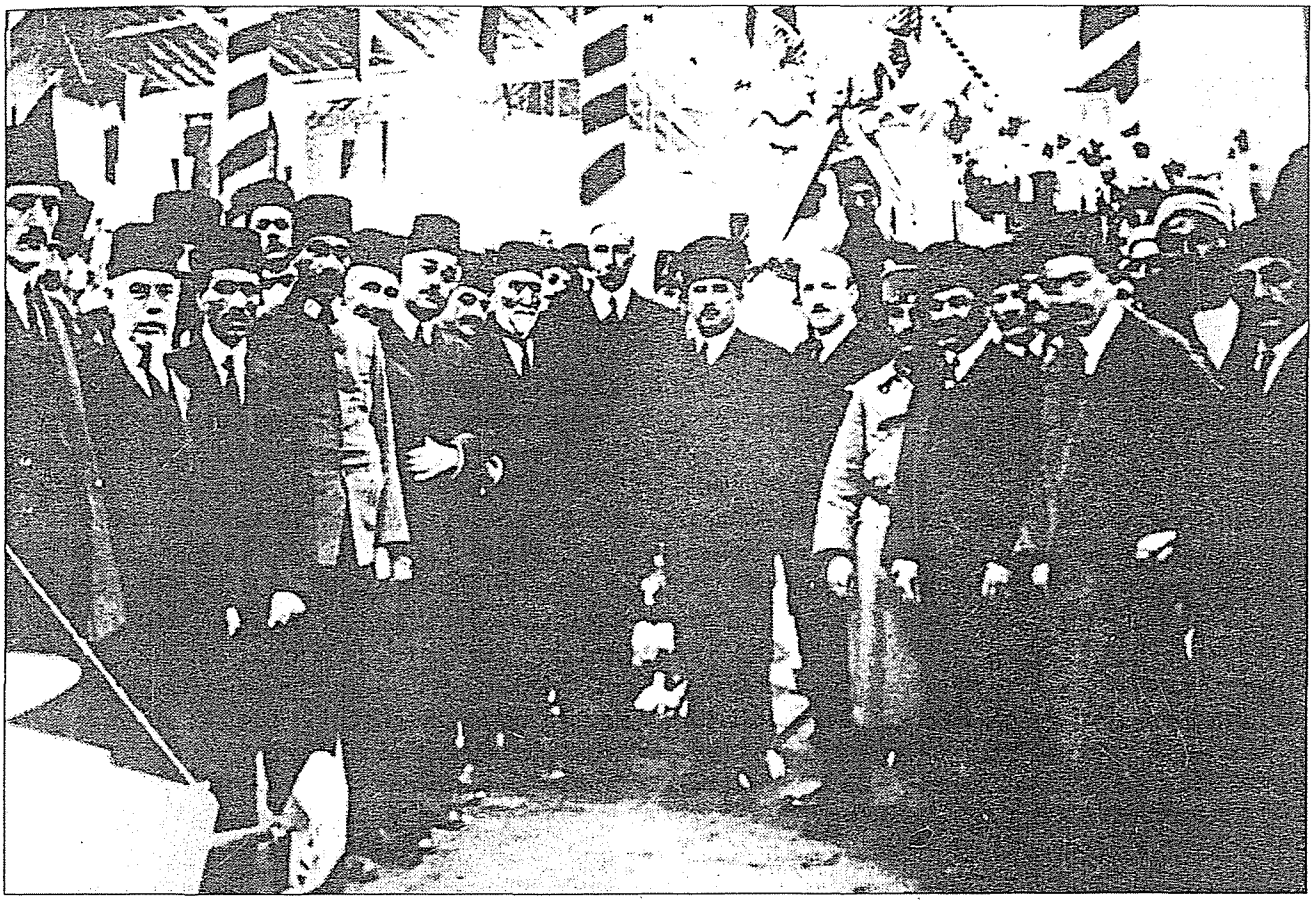
Efendiler, Tarih, milletlerin yükselme ve gerileme sebeplerini araştırırken bir çok siyasi, askeri, sosyal sebepler bulmakta ve saymaktadır. Kuşkusuz, bütün bu sebepler, toplumsal olaylar üzerinde etkilidir. Fakat bir milletin doğrudan, doğruya varlığıyla, yükselmesiyle, gerilemesiyle ilgili olan, milletin iktisadi hayatıdır. Tarihin ve deneyimlerin tesbit ettiği bu gerçek, bizim milli hayatımızda ve milli tarihimizde de tamamen ortaya çıkmış bulunmaktadır. Gerçekten Türk tarihi incelenirse bütün yükselme ve gerileme sebeplerinin bir iktisat sorunundan başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Efendiler, tarihimizi dolduran bunca başarılar, zaferler veya yenilgiler, çöküşler ve felâketler, bunların tamamı; meydana geldikleri devirlerdeki iktisadi durumumuzla ilişkilidir ve ilgilidir. Yeni Türkiye'mizi layık olduğu düzeye ulaştırabilmek için, ne olursa olsun iktisadi hayatımıza birinci derecede önem vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü yaşadığımız çağ tamamen bir iktisat devrinden başka bir şey değildir.

Efendiler, bir milletin hayatının gereğini, refah ve mutluluğunu teşkil eden iktisadi olaylar ve faaliyetlerle uğraşmaması, uğraşamaması dikkati çekici bir durumdur. Fakat biz kabul etmeye mecburuz ki, iktisadi faaliyetlere ve işlere gereği kadar önem vermemiş bulunuyoruz. Bir milletin doğrudan doğruya varoluş sebebiyle uğraşamaması, o milletin yaşadığı devirler ile ve o devirleri tespit eden tarihiyle yakından ilgilidir. Bu nedenle biz de eğer uğraşmamış isek, gerçek sebeplerini geçirdiğimiz devirde ve özellikle tarihimizde arayabiliriz.

Fakat böyle bir inceleme yaptığımız zaman, üzülerek kabul etmeye mecburuz ki, biz henüz şimdiye kadar gerçek, ilmi, doğru anlamıyla milli bir devir yaşamadık. Bu nedenle milli bir tarihe sahip olamadık. Bu noktayı biraz açıklıyabilmek için hep beraber Osmanlı Tarihini hatırlıyalım. Osmanlı tarihinde bütün çabalar, bütün çalışmalar, milletin arzusu, ümitleri, gerçek ihtiyaçları görüşüyle değil, belki şunun bunun özel beklentilerini, tutkularını tatmin etmek düşüncesinden meydana gelmiştir. Meselâ Fatih İstanbul'u ele geçirdikten sonra, yani Selçuk Saltanatı ile, Doğu Roma İmparatorluğu'nun mirasçısı olduktan sonra, Batı Roma İmparatorluğunu da ele geçirerek çok büyük bir saltanat kurmak istedi.

Böyle geniş bir emel izledi. Böyle bir emeli izleyip, uygulayabilmek için bütün milleti, asıl unsuru bu he-



17 Şubat 1923 de toplanan İzmir İktisat Kongresi'ne katılan delegelerden bazıları

defe doğru sürdü. Yavuz Sultan Selim, Fatih'in açtığı Batı Cephesini tespit etmekle birlikte bütün Asya'yı birleştirerek büyük bir İslâm İmparatorluğu meydana getirmek üzere siyasi bir düşünce izledi. Asıl unsuru bunun arkasından dolaştırdı. Kanuni Sultan Süleyman her iki cepheyi en büyük derecede genişletmek, bütün Akdeniz'i bir Osmanlı gölü haline getirmek, Hindistan üzerinde etkinlik kurmak gibi çok büyük, şahane bir siyaset izledi. Bu siyasetin uygulanması için asıl unsuru kullandı.

Arkadaşlar, bütün bu davranış ve hareketler incelenirse, görülür ki bu büyük, güçlü Padişahların izledikleri dış politikada kendi emellerine, tutkularına ve arzularına dayanmışlardır. Büyük ve şahane arzularına dayanmakla beraber iç örgütlenmelerini ve iç politikalarını bu tutkuların çocuğu olan dış politikalarına göre düzenlemek mecburiyetinde kalmışlardır. Halbuki dış politika, iç örgütlenmeye ve iç politikaya dayanmak zorundadır. Yani iç teşkilatın tahammül edemeyeceği (yüklenemeyeceği) genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayali, dış siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanacakları noktayı kendiliğinden kaybederler.

Gerçekten Osmanlı hakanları asıl olan noktayı unuttular. Duyguları ve emelleri üzerine, bütün harekât ve eylemlerini kurdular. İç teşkilâtlarını, dış politikalarına uydurmak zorunda kalınca ele geçirdikleri topraklarda bütün unsurları; dilleri, dinleri, gelenekleri, her şeyi başka, başka olan ve birçok milletlerden oluşan bu unsurları, olduğu gibi korumaya kalkıştılar ve onlara bütün bu şeyleri saklı bırakabilecek istisnalar, ayrıcalıklar verdiler. Buna karşılık asıl unsuru uzun seferler yapmakla, fütühat meydanlarında ölmekle, ele geçirilen ülkelerin kendisini ve halkını beslemekle ve onlara bekçilik etmekle kendi, kendini yıkıyordu. Bu nedenle millet, yani asıl unsur; kendi evinden, kendi yurdundan ve kendi varlığını devam ettirmek amacıyla üretmek için çalışmaktan tamamen yoksun bir durumda bulunuyordu. Bu taç sahipleri, milleti böyle diyar, diyar dolaştırmakla, onlara kendi yurtlarını düşünmeye müsaade etmemekle de yetinmiyorlardı. Belki fütühat çerçevesi içindeki halkı memnun edebilmek için, sonra yabancıları memnun edebilmek için doğrudan doğruya, asıl unsurun haklarından, yaşam ve iktisadi kaynaklarından bir çok şeyleri iyilik olarak,

bağış olarak, hediye ve bahşiş olarak onlara bağışlıyorlardı. Meselâ: Fatih zamanında Cenevizlilere ve Patriğe verilen ayrıcalıklar ile açılan yol, kendisinden sonra daima genişlemiş ve kuvvetlendirilmiş bulunuyordu. Bu ayrıcalıklar, bu istisnalar hükûmetin en kuvvetli, en ihtişamlı zamanında meydana geliyordu. Ancak ve ancak bir Padişah müsaadesi, bir Padişah bağışı olmak üzere veriliyordu. Hepiniz hatırlıyabilirsiniz. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Venediklilerle ticaret anlaşması yapılmıştı. Fakat padişah Venediklilerle ticaret anlaşması yapmayı kendi onuruna ve saygınlığına aykırı buldu. Çünkü onun düşüncesine göre anlaşma, birbirlerine eşit milletler arasında yapılırdı.

Halbuki Venedik o zamanda Osmanlı Devletine eşit olmak şöyle dursun, onun doğrudan doğruya koruması altında idi. Bu nedenle padişah böyle bir hükûmetle anlaşma yapamazdı. Fakat ona müsaadelerde bulunabilirdi. Ve müsaadelerde bulunuldu. İşte müsaade kelimesi, kapitülâsyonlar kelimesi şeklinde çevrildi. Halbuki biliyorsunuz, kapitülâsyon kelimesi, bir kale içinde kuşatılmış bulunan ve savunma gerek ve vasıtalarını kullandıktan sonra teslime mecbur olanlar hakkında kullanılan bir kelimedir. İşte böyle bir kelimeyi, Padişahların müsaadesini çevirirken kullanmış bulundular. Bu ufak ayrıntıyı iki noktadan tekrar edeyim: Millet, varlığı ile ilgili çalışmalarla uğraşmaktan yasaklanmış olarak diyar, diyar dolaştırılıyor ve bu yeni diyarlar halkı bir çok istisnalara, birçok ayrıcalıklara sahip olarak yaşıyordu. Yani Fatihler, asıl unsuru peşine takarak kılıçla fetihler yaparken, kılıç sallarken, ele geçirilen toprakların halkı kazandıkları istisna ve ayrıcalıklarla sapana yapışıyorlar; toprak üzerinde çalışıyorlardı.

Arkadaşlar, kılıçla fetihler yapanlar, sapanla fetihler yapanlara mağlup olmaya ve sonuçta yerlerini terk etmeye mecburdurlar. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu da böyle olmuştur. Bulgarlar, Sırplar, Macarlar, Romenler sapanlarına yapışmışlar, varlıklarını korumuşlar, kuvvetlenmişler; bizim millettimizde böyle fatihlerin arkasında sessiz kalmış ve kendi anayurdunda çalışmamış olmasından dolayı bir gün onlara mağlup olmuştur. Bu bir gerçektir ki, tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde aynısı gerçekleşmiştir. Meselâ Fransızlar Kanada'da kılıç sallarken oraya İngiliz çiftçisi girmiştir. Bu medenî sapanla kılıç mücadelesinde sonuçda zafer kazanmış olan sapandır. Ve İngilizler Kanada'ya böyle sahip oldular.

Efendiler, kılıç kullanan kol yorulur, nihayet kılıcı kınına koyar ve belki kılıç o kında küflenmeye, paslanmaya mahkûm olur. Ancak sapan kullanan kol gün geçtikçe daha çok kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe daha çok toprağa malik ve sahip olur.

Efendiler, Osmanlı fatihleri, hakanları, idaresi altında bulunanları, asıl unsuru ile sapanın önünde mağlup olup, geri çekilmeye başladıktan sonra, asıl felâketlerin büyüğü başladı. Sırf hükümdar tarafından bir iyilik olarak yabancılara verilmiş olan ve özel ödül olarak memleket içindeki müslüman olmayan unsurlara verilmiş olan her şey kazanılmış hak kabul edildi. Fakat yabancılar yalnız bu hakları korumakla da yetinmediler. Belki her gün onları biraz daha artırmak için çareler aradılar ve buldular. İç unsurları korumaya güçleri yeten iç örgütlenmelerine dayanarak, dışarının sürekli özendirmelerine, isteklerine ve yardımlarına sığınarak devletin ve asıl unsurun yok olmasıyla siyasi bir varlık kazanmak için çalışmaktan geri durmadılar. Yabancılar bir taraftan iç unsurları özendiriyorlar, diğer taraftan da kendileri müdahale ediyorlar (iç işlere karışıyorlar) ve her müdahalede yine devlet ve milletin aleyhine olmak üzere yeni, yeni birtakım ayrıcalıklar, haklar alıyorlardı. Bu sürekli uygulama altında zaten fakir düşmüş olan anayurttaki asıl unsur devlete verebilecek parayı güç bulabiliyordu. Buna karşılık, taç sahipleri, saraylar, hükûmetler herhalde gösterişe, şana sahip olabilmek için, onu devam ettirebilmek, zevk ve tutkularını sağlayabilmek için her ne pahasına olursa olsun bu parayı elde etmek çabasına düşmüşlerdi. Ve neticede borçlanmalar oldu. O kadar çok borçlanma yapıyorlardı, o kadar kötü şartlar içinde borçlanmaya giriyorlardı ki, bunların faizlerini de ödemek mümkün olamadı. En nihayet bir gün Osmanlı Devletinin iflâsına karar verdiler. Maliye işleri hemen denetim altına alınmış ve başımıza Düyunu Umumiye belâsı çökmüş bulunuyordu.

Efendiler, milletin uğramış olduğu bu acıklı durumun, bu yoksulluğun sebebini arayacak olursak doğrudan doğruya devlet kavramında buluruz. Biliyorsunuz ki, Osmanlı Devleti, kişisel saltanat ve son beş on sene içinde de meşruti saltanata dayanarak devleti yönetiyordu.

Arkadaşlar, kişisel saltanatda her hususa taç sahiplerinin arzusu, iradesi ve emelleri egemendir. Konu olan yalnız odur. Milletin emelleri, arzuları, ihtiyaçları konu olmaktan çok uzaktır. Bütün millet emellerinden ve iradelerinden soyutlanmış bulunuyordu. Çünkü taç sahipleri kendilerini Allah tarafından gönderilmiş bir kişi kabul ederlerdi. Bir de taç sahiplerinin çevrelerini saran çıkarcılar vardı. Onlarda padişahların düşünceleri ile düşünürler ve padişahın bu düşüncesini, bu arzusunu yüce Allah'ın bir isteği ve kararı gereği gibi herkese aşılarlardı. Bu çok koyu ve sürekli aşılanma karşısında gerçekten bir gün bütün halk bu arzu ve iradelerin yapılması gereken ve kayıtsız şartsız uyulması

zorunlu olan Yüce Allah'ın iradesi olduğuna inanırlardı. Böyle idare ve egemenlikten soyutlanmaya rıza gösteren milletin geleceği, elbette felâkettir, elbette sıkıntılıdır, belâdır.

Arkadaşlar, son durduğum noktada artık Osmanlı Devleti gerçekte ve doğrudan bağımsızlıktan yoksun bir duruma getirilmişti. Gerçekten bir devlet ki, kendi vatandaşlarına uyguladığı bir vergiyi yabancılara uygulayamaz. Gümrük işlemlerini, vergisini memleketin ve milletin ihtiyacına göre düzenlemekten yasaklanmıştır. Ve bir devlet ki, bundan da ağır olarak yabancılar üzerinde yargı hakkını uygulamaktan yoksundur. Böyle bir devlete doğal olarak bağımsız denilemez.

Devletin ve milletin hayatına karışma bu kadar da değil, daha fazla idi. Doğrudan doğruya milletin hayati ihtiyaçlarından olan meselâ demiryolları yapmak için, meselâ fabrika yapmak için, her şey yapmak için devlet serbest değildi. Herhalde müdahale vardı. Bu nedenle varlığını sağlamaktan yasaklanan bir devlet bağımsız olabilir mi ? Arzettiğim gibi devlet bağımsızlığını çoktan yitirmişti ve Osmanlı ülkesi yabancıların serbest bir sömürgesinden başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk Milleti de tamamen esir bir duruma getirilmişti. Bu sonuç arzettiğim gibi milletin kendi iradesine ve kendi egemenliğine sahip bulunmamasından, bu irade ve hakimiyetin şunun bunun elinde kullanılmış olmasından doğuyordu. O halde kesinlikle diyebiliriz ki, biz milli bir devir yaşamıyorduk ve milli bir tarihe sahip bulunmuyorduk.

Mesela, Osmanlı tarihi baştan sonuna kadar hakanların, padişahların, şahısların ve nihayet toplulukların durum ve eylemlerini kaydeden bir destandan başka bir şey değildir. Geçmişin, asırların, elimize tarih diye uzattığı kitabın özeti bundan ibarettir.

Arkadaşlar,

Milletin egemenliğine sahip olmaması yüzünden katıldığı Genel Harbin kıymetli evlatlarımızdan kurulu kahraman ordularımızın Galiçya'da, Romanya'da ve Makedonya'da, Kafkas Dağlarında, Sina çöllerinde uğradıkları zahmetleri hatırlatmaya gerek görülecek kadar çok zaman geçmemiştir ve nihayet bu genel harbin uğursuzluklarının sonuçları da hepinizce bilinmektedir. Özellikle Mondros Mütarekesi ile açılan Mütareke Devrinin manzarasını biran için tekrar düşünecek olursanız göreceksiniz ki, baştan sonuna kadar bir dağılma ve çözülme manzarasından başka bir şey değildir. Devletler her türlü anlaşmalardan ve insan haklarından ve medeniyetten uzaklaşarak memleketimizin en değerli ve en verimli yerlerini çiğnediler. İzmir'i, Bursa'yı, Eskişehir'i ta Sakarya'ya kadar; sonra bütün Adana ve çevresini ve Trakya'yı, İstanbul'u, en aziz yerlerimizi çiğnediler. Fakat düşmanların bu davranış ve eylemlerinden daha üzücü, dehşet verici ve daha çok üzüntü duyulması gereken bir nokta varsa o da bu memleketin asırlarca başında bulunan ve bu milletin irade ve egemenliğini kullanan insanların da düşman saflarına geçmiş olmasıdır. Ve arkadaşlar biliyorsunuz, bu düşmanlar yani iç düşmanlar, dış düşmanların yapmadığı ve yapmaya güçlerinin yetmeyeceği kötü ve acı davranış ve eylemleri yapmakta kararsızlık göstermemişlerdir. Dış düşman kuvvetleri, saydığım aziz vatan topraklarında bulunurken, padişahın buyruğu ile, çıkarttığı fetvalarla ve hilafet ordularıyla bu günahsız millet şurada burada alçaltılıyor ve kandırılıyordu.

Gerçekten vatanımızın şurasında burasında isyanlar başlamıştı. Zaten çoktan manen ve fiilen bağımsızlığından mahrum edilmiş olan Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına başarı sağlanmıştı. Osmanlı Devleti tamamen çökmüştü. Fakat düşmanlarımız aynı zamanda Osmanlı Devleti'ni kuran Türk Milletinin de, asıl unsurunda, bu memleketin gerçek halkının da, yok ve dağılmış olduğunu sandılar. İşte bunda çok aldandılar.

Osmanlı Devleti, Osmanlı Devleti gibi bir çok devletler kurmuş olan Türk Milleti yok olmamıştır. Aksine hayatına vurulan bu darbelerden, dış düşmanların ve iç düşmanların bu acı ve nefret edilecek darbelerinden birdenbire bütün gücünü, bütün dikkatlerini harekete geçirdi. Hayatını, onurunu, namusunu kurtarmak için tam bir kararlılıkla başını kaldırdı; birlikte ve dayanışmayla ortaya atıldı.

İşte milletimiz o dakikadan itibaren millet olarak kendisi devreye girdi. Millet, bu noktadan başladığı gün, kendisini hedefe ulaştıracak yolların ve hedefin bulunduğu ufukların, karanlıklar içinde olduğunu hepimiz hatırlarız. Fakat bu durum milletimizi ümitsizliğe düşürmedi. Tam bir kararlılıkla kutsal hedefine doğru adımlarını attı.

Efendiler, Milletimiz kurtuluşa ve kesin gerçek kurtuluşa sahip olabilmek için, iki ilkeye dayanmanın gerek ve şart olduğunu anladı; büyük ve açık düşüncelerle anladı. O ilkelerden birincisi "Misakı Milli"nin açıkladığı manevi anlamdır. İkincisi Anayasamızın (Teşkilatı Esasiye Kanunumuzun) tesbit ettiği, değişmesi mümkün olmayan gerçeklerdir.

Biliyorsunuz ki, Misakı Milli, milletin tam bağımsızlığını sağlayan ve bunu sağlayabilmek için iktisadi hayatın da gelişmesine engel olan nedenleri bir daha ve kesin olarak dönmemek üzere ortadan kaldıran bir kurallar bütünüdür. Anayasa da, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Osmanlı Devleti'nin öldüğünü anlayıp, açıklıyan ve onun yerine yeni Türkiye Devleti'nin geçtiğini ilân eden bir kanundur ve bu devletin hayatının

da kayıdsız şartsız egemenliğin milletin kendisinde kalmasıyla mümkün olacağını belirten bir kanundur. Egemenliğin kayıtsız şartsız milletin kendisinde kalabilmesi için, halkın bizzat kendi geleceğini tayin etmesi esasını şart kılan bir kanundur. "Artık Türkiye halkı için tek temsilci, yasama ve yürütme yetkisine sahip olan kendi meclisidir, Türkiye Büyük Millet Meclisi"dir diyen bir kanundur ve Babıâli yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetini koyan bir kanundur.

Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve O'nun hükûmetinin milletten aldığı görev, tam bağımsızlık ve kayıdsız şartsız milli egemenlik ilkelerine dayanarak memleketi bayındır, milleti zengin, refahlı ve mutlu etmekten ibarettir. Böyle olmakla beraber Anayasa bir özel madde ile meclisin görevini de açıklar. O görev ki, doğrudan doğruya milletin hakkı ve yetkisi iken asırlarca şunun ve bunun elinde kalmıştır. Artık bu hak ve yetkinin hiçbir sebep ve şekilde, hiçbir makama ve şahsa terkedilemeyeceği ve verilemeyeceğini kesinlikle ifade etmek için bir özel madde koymuştur.

Efendiler, milletimizin bu iki esasa dayanarak çalışmaya başladığı günden bugüne kadar geçen zaman, çok zaman değildir; üçbuçuk dört yıldan ibarettir. Fakat milletimizin kazandığı başarı ve zaferler bu üçbuçuk dört yıla sığmayacak kadar çoktur, taşkındır, coşkundur, yüksektir, kuvvetlidir. Gerçekten o yüce buyruklarla, hilafet ordularıyla ve bin türlü özendirme ve yalanlarla meydana getirilen isyanların tamamı bastırılmıştır.

Millet tüfeksiz, topsuz, her türlü malzemesiz ve pazarsız bulunduğu bir zamanda yeniden dünyanın en kuvvetli ve en büyük ordusunu kurma gücüne sahip olmuştur. Ve bu ordu daha henüz kuruluş durumunda iken Birinci İnönü, İkinci İnönü, Sakarya meydan muharebelerini ve zaferlerini kazanmıştır. Ve en sonunda bütün dünyayı hayretler içinde bırakan, bütün dünyayı ister istemez takdirlere sevk eden en son zaferi tam şiddet ve başarıyla kazanarak topraklarımızı ve vatanımızı çiğneyen düşman ordularını tek bir erine kadar yok etmiştir.

Fakat Efendiler, tam bağımsızlık için şu temel ilke vardır, milli egemenlik için bir kanun vardır diyoruz. Bugün de bir büyük zaferin sebebi ve failleri bulunduğumuzu söylüyoruz. Bu noktada çok kesin olan bir gerçeği hep beraber tekrar etmek zorundayız. Bu kadar büyük, bu kadar kutsal ve yüksek hedefler, yalnız kâğıt üzerindeki ilkelerle ve kanun maddeleriyle ve sadece tutkularla, arzularla meydana gelmez. Tamamının gerçekleşmesini sağlamak için tek kuvvet, en kuvvetli temel iktisadi hayattır. Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, iktisadi zaferler ile taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler sürekli olamaz, az zamanda söner. Bu nedenle en kuvvetli ve parlak zaferimizin de sağlayabildiği ve daha sağlıyacağı çıkarlarımızın ürünlerini tesbit için iktisadi hayatımızı, iktisadi egemenliğimizi elde etmemiz, güçlendirmemiz ve yaygınlaştırmamız gerektir.

Efendiler, bu kadar verimli ve bu kadar kuvvetli olan yeni hükûmetimizin, düşmansız kalacağını sanmak doğru değildir. Bu güzel temellerin de içine kundak koyarak onu yıkmaya çalışacaklar bulunacaktır.Bütün bunlara karşı en kuvvetli silahımız iktisadi faaliyetlerdeki gücümüz, kuvvet ve başarılarımız olacaktır.

Efendiler, içine girdiğimiz halk devrinin, milli devrin, milli tarihini dahi yazabilmek için kalemlerimiz sapanlar olacaktır. Bence halk devri, iktisat devri, kavramı ile açıklanır. Öyle bir iktisat devri ki, onda memleketimiz bayındır olsun, milletimiz refah içinde olsun ve zengin olsun. Bu noktada bir felsefeyi size hatırlatayım "El kanaatü kenzi Lâyüfnâ" "kanaatı tükenmez bir hazine" saymak, fakirliği erdemlik bilmek felsefesine de iktisat devri artık son versin.

Efendiler, bu felsefeyi kesinlikle yanlış yorumlamak yüzünden bu millete çok büyük fenalık edilmiştir. Biliriz ki, Allah dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri insanlar yararlansın, varlık içinde yaşasın diye yaratmıştır ve azami derecede yararlanabilmek için de, bugün evrenden esirgediği zekâyı, aklı insanlara vermiştir.

Eğer vatan denilen şey kuşkusuz dağlardan , taşlardan, kıraç alanlardan, çıplak ovalardan, verimsiz şehirlerden ve köylerden oluşmuş olsaydı, onun zindandan hiçbir farkı olmazdı. Ve gerçekten bu dediğimiz felsefenin sahipleri bu değerli vatanımızı böyle zindan ve cehennem yapmaktan başka bir şey yapmamışlardır. Halbuki bu vatan evlat ve torunlarımız için cennet yapılmaya lâyık ve yakışır bir vatandır. İşte bu memleketi böyle bayındır ve cennet durumuna getirecek olan iktisadi sebep, iktisadi araçlar ve iktisadi faaliyetlerdir. Bu nedenle öyle bir iktisat devri gerekir ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamanın neye bağlı olduğunu öğrensin ve o araçlara başvursun. Cümlemizin arzusu şudur ki, bu memleketin fertleri ellerinde örnekleriyle tarımın, ticaretin, sanatın, emeğin, hayatın temsilcisi olsun. Ve artık bu memleket böyle fakir ve bu millet değersiz değil, belki memleketimiz zengin memleketi, zenginler memleketi, bu yeni Türkiye'nin adına da çalışkanlar diyarı denilsin.

İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor ve böyle bir devri yüceltecektir. Ve böyle bir devrin tarihini yazacaktır. Ve böyle bir devirde böyle bir tarihle en büyük makam, en büyük hak, çalışkanlara ait olacaktır.

Efendiler,

Türkiye İktisat Kongresi tarihte ilk defa, yüce bir yere sahip olacak kongredir. Sizler memleketin ihtiyacını ve milletin yeteneklerini ve bunun karşısında bütün dünyada var olan çok kuvvetli iktisat teşkilâtını dikkate alarak, alınması gereken önlemleri ve uygulanması zorunlu olan bütün yenilikleri büyük bir açıklıkla ifade etmelisiniz. Tâki o önlemler, o yenilikler uygulandıkça memleketimiz bolluklara, nurlara kavuşmuş olsun.

Arkadaşlar,

Türkiye Büyük Millet Meclisi'niz ve Hükûmetiniz, doğal olarak milletin emelleri çerçevesinde, yükselmeye, yenilenmeye tam destektir ve tamamen taraftardır. Bunun için memleket ve millete yararlı olarak alacağınız önlemler büyük bir memnuniyetle dikkate alınacaktır. Buna kuşku duymuyorum. Efendiler, iktisadi alanda düşünürken ve konuşurken sanılmasın ki, biz yabancı sermayesinin karşısında bulunuyoruz. Hayır, bizim memleketimiz geniştir. Çok emek ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Bu nedenle kanunlarımıza uymak şartiyle yabancı sermayesine gereken güvenceyi vermeye her zaman hazırız ve arzu ederiz ki, yabancı sermayesi, bizim emeğimiz ve yerinde duran servetimize katılsın. Bizim için ve onlar için yararlı sonuçlar versin; fakat eskisi gibi değil. Gerçekte geçmişte ve özellikle Tanzimat Devri'nden sonra, yabancı sermayesi memlekette ayrı bir yere sahip oldu. Ve ilmi anlamıyla denebilir ki, devlet ve hükûmet yabancı sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye buna razı olamaz. Burasını esir ülkesi yaptıramaz.

Arkadaşlar, son söz olarak demiştim ki, biz memleketimizi artık esir ülkesi yapamayız. Belki hepinizin dikkatlerini çekmiş olan Lozan Konferansının son görüşmeleri bu nokta ile ilgilidir. Konferansın şimdilik kesintiye uğrayışı hep aynı sorundan, aynı noktadan doğmaktadır gibi kabul olunabilir.

Ordularımız büyük bir zaferi kazanmışlardı ve zafer yürüyüşünü durduracak hiçbir engel yoktu. Böyle bir zamanda İtilâf Devletleri, doğal haklarımızı, kanuni haklarımızı görüşmelerle kabul edeceklerini ve sorunların görüşmeler yoluyla çözümlenebileceğini söylediler ve bizi konferansa davet ettiler. Milletimiz, Meclisimiz ve hükûmetimiz samimi olarak barış taraftarı bulunduğu için zafer kazanmış ordularımızı durdurdu ve Temsilciler Heyeti'ni Lozan'a gönderdi. Aylardan beri görüşmeler ve tartışmalar cereyan ediyor.

Fakat henüz muhataplarımız bizimle üç yıllık, dört yıllık bir hesabı görmüyorlar, üçyüz ve dörtyüz yıllık bir hesabı görmeye başlamışlardır. Ve hâlâ muhataplarımız eski Osmanlı devletinin tarihe geçtiğini ve bugün yeni Türkiye devletinin var olduğunu ve bu Türkiye devletini kuran milletin çok kararlı ve kahraman bir millet olduğunu ve bu milletin artık tam bağımsızlığından ve milli egemenliğinden zerre kadar fedakârlık yapamayacağını anlamamışlardır. İşte bunu anlayamamak yüzünden kararsız olmuşlar, durmak zorunda kalmışlardır.

Arkadaşlar, onlar istedikleri kadar kararsızlık gösterebilirler. Fakat bu millet kesin kararını vermiştir. Bu millet için duraksama devirleri çoktan geçmiştir. Devletlerin Temsilci Heyetimize verdikleri son proje, heyetimizce kabul edilebilir görülmedi.

Diğer temsil heyetleri gibi bizim temsilci heyetimizde durumu hükûmete ve gerekirse meclise sunmak üzere memlekete dönmek üzeredir. Doğal olarak açıklama ve sorular olacaktır. Ancak bütün millet, bütün dünya bilsinki, en nihayet ve en nihayet millet tam bağımsızlığını sağladığını görmedikçe yürümeye başladığı yolda biran durmayacaktır.

Efendiler, hiçkimseden fazla bir şey istemiyoruz. Dünyanın her uygar milletinin sahip olduğu şeylerden bizi mahrum etmemelidirler ve haklarımızı kabul etmelidirler. Çünkü hakkımız doğaldır, kanunidir, akla uygundur ve bize gereklidir. Biz bu haktan vazgeçmeyeceğiz ve ne kadar haklı isek bu hakkımızı savunma ve koruma için de memleketimizin, milletimizin yetenek ve gücü o kadardır.

Efendiler,

Görülüyor ki, bu kadar kesin ve yüksek bir askeri zaferden sonra da bizi barışa kavuşmaktan alıkoyan sebep doğrudan doğruya iktisadi sebeplerdir. İktisadi düşüncelerdir. Çünkü bu devlet, bu millet iktisadi egemenliğini sağlarsa o kadar kuvvetli temel üzerinde yerleşmiş ve yükselmeye başlamış olacaktır ve artık onu yerinden kıpırdatmak mümkün olmayacaktır. İşte düşmanlarımızın, gerçek düşmanlarımızın uygun görmedikleri ve bir türlü rıza göstermedikleri budur. Efendiler, bu fiilen gerçekleşmiştir. Barış denilen şeyin sağlanması için yabancıların bu gerçeği itiraf etmemekteki kararsızlıklarına mantıki anlam vermek mümkün değildir. Çok arzu edilirki, pek yakın bir zamanda onlar da bu gerçeği kabul ederler ve bütün medeni dünyanın istek ve hasretle beklediği barışın yapılmasına engel olmak sorumluluğundan kaçınırlar. Biz şimdiden hayatımızın gereklerini sağlamıya başlamış bulunuyoruz. Bu kararla barışın yapılmasında daha büyük gelişmeler bekliyoruz. Fakat başarılı olmak için çok çalışmak zorunda olduğumuzu bilmeliyiz.

İktisadi faaliyetler diyoruz. Fakat arkadaşlar, iktisadi faaliyetler demek, her şey demektir. Yaşamak için,

mutlu olmak için, insanlığın varlığı için ne gerekiyorsa onların tamamı demektir. Tarım demektir, ticaret demektir, emek demektir, her şey demektir. Bütün bu hususlarda bugün memleket ve milletimizin ne durumda olduğunu sizler çok güzel bilirsiniz. Ayrıntılara girmek istemiyorum. Ancak memleketimizin genişliği ve nüfusumuzun bu topraklarda ne kadar orantısız olduğunu da hatırlayınız. Bu geniş ve bereketli toprakları işleyebilmek için eksik olan el emeğini, ne olursa olsun teknik araçlarla karşılamak zorundayız.

Memleketimizi bundan başka demiryolları ile ve üzerinde otomobiller çalışır şoselerle ağlarla örülmüş duruma getirmek mecburiyetindeyiz. Çünkü batının ve dünyanın araçları bunlar oldukça, trenler oldukça bunlara karşı merkepler ve kağnı ile ve mevcut yollar üzerinde yarışmaya çıkmanın imkânı yoktur. Memleketimiz tarım ülkesidir. Bu bakımdan halkımızın çoğunluğu çiftçidir, çobandır. Bu nedenle en büyük kuvveti, gücü bu alanda gösterebiliriz ve bu alanda önemli yarışma meydanlarına atılabiliriz.

Fakat aynı zamanda sanayimizi de artırmak ve genişletmek zorundayız. Eğer sanayi konusunda yine hoş görülü olursak, o durumda sanayi çağında yine dışarının haraç vericisi oluruz. Ürünlerimizin ve imal ettiklerimizin mübadelesi ve servete dönüşmesi için ticarete ihtiyacımız vardır. Ticaretimizin başkaları elinde kalması, memleketimizin servetinden gereği kadar yararlanmamak sonucunu doğurur.

Fakat bütün bunlar söylenildiği kadar basit ve kolay olmayan şeylerdir. Bunda başarılı olabilmek için gerçekten memleketin ve milletin ihtiyacına uygun esaslı bir program üzerinde bütün milletin birlikte ve uyumlu olarak çalışması gerekir. Yüce heyetiniz, bu esasların en önemlilerini inşallah bulup ortaya koyacaksınız. Arkadaşlar, bence yeni devletimizin, yeni hükûmetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programlarından çıkmalıdır. Çünkü az önce söylediğim gibi, her şey bunun içinde toplanmıştır.

Bu sebeple evlâtlarımızı o suretle eğitmeliyiz, onlara o suretle ilim ve kültür vermeliyiz ki, ticaret dünyasında, tarımda ve sanatta ve bütün bunların faaliyet alanlarında etkili ve verimli olsunlar, faal olsunlar, uygulayan bir organ olsunlar. Bu nedenle eğitim programımız, gerek ilkokul, gerek orta öğretimde verilecek bütün şeyler, bu görüşe göre olmalıdır. Eğitim programımız gibi devletin idari işleri için düşünülecek programlarda iktisat programına dayanmaktan kendini kurtaramazlar. Esaslı bir program uygulamak ve bu program üzerinde bütün milleti uyumlu olarak çalıştırmak gerekir.

Bizim halkımız çıkarları birbirinden ayrılan sınıflar durumunda değil; aksine varlıkları ve çalışmalarının sonuçları birbirine gerekli olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyicilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve amelelerdir. Bunların hangisi diğerinin karşısı olabilir. Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, birbirlerine ve işçiye muhtaç olduğunu, kim inkâr edebilir.

Bugün var olan fabrikalarımızda ve daha çok olmasını istediğimiz fabrikalarımızda kendi işçimiz çalışmalıdır. Refah içinde ve memnun olarak çalışmalıdırlar ve bütün bu saydığımız sınıflar aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın gerçek tadını tadabilmelidir ki, çalışmak için kuvvet ve güç bulabilsinler.

Bu nedenle programdan söz edildiği zaman, denilebilir ki bu bütün halk için bir "Emek Misakı Millisi" dir. Ve böyle emek Misakı Milli'si niteliğinde olan program etrafında toplanmaktan ortaya çıkacak siyasi şekil ise, alelâde bir parti niteliğinde düşünülmemesi gerekir ve barıştan sonra ortaya çıkacak olan böyle bir siyasi şekil şimdiye kadar olduğu gibi milletin azim ve imanı ile, birlik ve bütünlüğünün birbirine yardımcı olmasıyla başarılı olacağı hakkındaki kanaatim kuvvetlidir ve tamdır.

Efendiler,

Yüce heyetinizin bugün yapmış olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir, çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misakı Milli'nin ve Anayasa'nın ilk temel taşlarının sağlanması hususunda etkili olmuş, girişimci olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, milli tarihimizde ve milli hayatımızda en değerli ve yüksek anıyı kazanmış ise, kongreniz de milletin ve memleketin hayat ve gerçek kurtuluşunu sağlamaya yardımcı olacak ilkelerin temel taşlarını ve esaslarını hazırlayıp ortaya koymak suretiyle, tarihte en büyük ünü ve çok değerli bir hatırayı kazanacaktır.

Bu kadar değerli ve tarihi kongrenizi açmak onurunu bana verdiğinizden dolayı özellikle teşekkür ederim. Ve böyle bir kongreyi yapan sizlersiniz. Bundan dolayı sizleri kutlarım. Kongre açılmıştır, Efendim."[1]

1- Ertuğrul Zekâi ÖKTE., "Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Yurtiçi Gezileri" Cilt 1 (1922-1931) İstanbul 2000. s. 107-115.